

2 oktober 2011
27e zondag door het jaar A
Oogstzondag

Overweging

1. Je hebt huiseigenaren die het op de gevel schrijven: 'Het is niet gekregen'. Bedoeld is. denk ik: er is hard voor gewerkt. Het zweet van mijn aanschijn is gevloeid dus dit huis komt mij toe. Het lijkt er soms op dat wij het sinds enkele jaren op de toegangen naar ons land hebben geschreven: 'Het is niet gekregen'. Onze rijkdom, onze welvaart, onze ongekende bestaanszekerheid, we hebben er hard voor gewerkt en daarom komt het niemand anders toe dan ons. Geen gelukszoekers uit het buitenland, geen klaplopers in het binnenland, geen geld-over-de-balksmijters in Griekenland.

Mij verbaast dat hogelijk, want ik denk dat we eigenlijk allemaal heel goed weten dat het anders zit. We weten allemaal dat hoe hard je er ook voor werkt, voor geluk, voor bestaanszekerheid, voor liefde, we weten allemaal dat het, juist als je er hard voor hebt moeten werken, we weten allemaal dat het wel gekregen is. Je hebt er alles voor over, maar het blijft een geschenk als het goed gaat met je kinderen en kleinkinderen. Je probeert gezond te leven, maar in de spiegel van het lot van anderen, of in de spiegel van wat je zelf overkomt, zie je dat gezondheid een geschenk is en een lang leven waarin in je nog je kinderen en je kindskinderen te zien krijgt een zegen. Relaties waar mensen hard aan werken breken soms, mensen die je zoveel als maar in je vermogen lag geholpen hebt, lukt het soms toch niet hun leven op de rails te houden, waar je met alles wat in je was op gehoopt had en zonder reserve op inzette, mislukt soms. Dat je aan iets zinvols kan werken en dat waaraan je werkt ook gebeurt, is uiteindelijk gekregen, is een geschenk. Of in meer kerkelijke taal: het is genade.

In de Bijbel is het land en het groeien van de vruchten op het land bij uitstek een beeld van het leven als geschenk. Naar Bijbelse overtuiging groeide in het begin, toen het op de aarde toeging zoals God het bedoeld had, het voedsel vanzelf en overvloedig. Het menselijk onvermogen om binnen de grenzen te blijven die dit met zich meebracht, zorgde voor schaarste en maakt het nodig om uit een weerbarstig geworden grond dat te winnen wat aan voedsel en beschutting nodig is. Maar dat er iets wil groeien, dat de regen op tijd valt en de zon op tijd opkomt en ondergaat om het graan te doen groeien, de druiven te doen rijpen en de klei tot stenen te drogen, dat is en blijft een teken dat de aarde en al wat erop is Gods gevende gave is aan mensen. Dat geeft verantwoordelijkheid, maar als het lukt en goed gaat, geeft het veel vreugde.

Het is de menselijke bestemming, het is het diepste verlangen van mensen om de goedheid te ontvangen die God ons gunt door er aan bij te dragen. Gods grootste geschenk aan ons is dat wij ertoe kunnen doen, dat wij soms kunnen ervaren dat het uitmaakt dat wij er zijn.

2. Het grootste geschenk dat wij elkaar kunnen geven is het besef een geschenk te zijn. Bijbelse gezien is een van de grote vragen of mensen die ervaring bij ons, in onze samenleving, in onze scholen en onze kantoren, in onze huishoudens nog wel echt opdoen. Of ervaren ze vooral dat ze tekort schieten, zeggen we ze dat ze nog niet slim of snel genoeg, niet langer handig en flexibel genoeg zijn? 'Omdat je het waard bent', prijs een cosmeticamerk zijn producten aan. Is dat de ultieme triestigheid van onze situatie: dat we zelf moeten zeggen dat we de moeite waard zijn? En als we het zelf zeggen, kunnen we het dan wel echt geloven?

Maar Godzijdank gelooft God het, zeggen de Bijbelse geschriften, zeggen de verhalen van vandaag. De boodschap van de eerste lezing uit de profeet Jesaja is niet dat God kijkt zoals een jaloerse vader naar het vriendje van zijn dochter kijkt: is hij wel goed genoeg, is hij haar wel waard? Het beeld is vaak anders, maar de Bijbel meet en weegt ons niet en we hoeven niet bang

te zijn dat we onder de maat blijven. Wat er van ons gevraagd wordt is om mee te doen. De aarde is een gemeenschap waar alles met elkaar verbonden is, van elkaar afhankelijk is en voor elkaar zorgt. Willen wij meedoen in dit netwerk van geven en ontvangen, willen wij daarin onze rol spelen? Doen we dat niet, willen we alleen maar oogsten en niet zaaien en mesten, niet bevoeien en onkruid wieden, dan zullen we iets anders oogsten dan we dachten. Wat een wijngaard was, wordt een wildernis, zegt de profeet Jesaja, als de omheining van zorg en koestering die hem in stand hield, verdwijnt. In de woorden van de profeet: 'Er wordt niet langer gesnoeid en gewied, distels en doorns groeien hoog'.

Onze wereld zit vol plaatsen waar rooibouw gepleegd is en waar wat eens bloeide tot woestijn werd door lekkende olie, of het ongeremd kappen van bomen. Maar ook onze samenleving, ook ons leven kan woestijn worden als er niet gewied wordt gesnoeid, als er niet gemest wordt en bevoeid, als, kortom, wij vergeten dat wij leven van betrokkenheid op elkaar en we het elkaar niet mogelijk maken te geven waarop gewacht wordt. 'Doe normaal, man', voegden twee van onze politici elkaar in de Tweede Kamer toe, een kleine twee weken geleden. Het is alarmerend als onze leiders ons vragen 'gewoon' te doen. Zo zouden ons moeten vragen iets bijzonders te doen, ons moeten helpen boven onszelf uit te stijgen, dat te geven waarvan we niet weten dat we het bezitten. Dat we ook niet bezitten, totdat we genodigd worden en het blijken te kunnen geven.

Daarover gaat uiteindelijk de parabel die Jezus in het evangelie vertelt. Tegen schriftgeleerden en oudsten is hij gesproken, tegen godsdienstige en politieke leiders. De wijngaard van het gemeenschappelijk leven is hen in beheer gegeven, maar in plaats van hem te onderhouden, te zorgen dat hij de wijn oplevert wat hij zou moeten opleveren – en wijn, dat is in de Bijbelse beeldtaal het symbool voor het feest dat God het leven voor zijn mensen wil maken – in plaats van dat de beheerders eropuit zijn dat de wijngaard overvloedig wijn oplevert en de vreugde de aarde en de mensen vervult, proberen zij de macht over de wijngaard te veroveren en te behouden. In plaats van de wereld tot bloei te brengen, strijden zij om hun macht over de wereld. Degenen die naar de opbrengst van de wijngaard komen vragen, die schakelen zij uit. Als de zoon van de eigenaar komt, zien zij die niet als degene als de plaatsvervanger van degene die hen de wijngaard in beheer gaf opdat er wijn geproduceerd zou worden, maar zien zij hem als de laatste hindernis om voluit hun macht te kunnen doen gelden, en zij doden hem.

3. Is dat onze wereld? Is onze wereld de plaats waar degenen die vasthielden dat zij bedoeld is als een gemeenschap van goed leven, definitief gedood zijn, of minstens monddood? Is het niet langer van belang dat de aarde geschapen is als weefsel van dienstbaarheid, en moeten wij ons maar aanpassen aan de logica die collega's maakt tot tegenstanders, burens tot concurrenten, vreemden tot vijanden? Moeten we ons er maar bij neerleggen bij wat misschien bedoeld was als een wijngaard een doornige woestijn wordt en moeten we ons erop toeleggen ons daarin te handhaven? Neen, antwoordt Jezus. 'Hebben jullie nooit in de Schriften gelezen', kennen jullie die zin niet uit psalm 118: 'De steen die de bouwers afkeurden, dat is de hoeksteen geworden.' Vanuit wat weggegooid is, belachelijk gemaakt wordt, te zwak is om de aandacht te trekken, van daaruit wordt het nieuwe opgebouwd de ruimte waarin we allemaal weer kunnen herademem en herleven.

Toen onze kinderen klein waren, moest ik, als wij ergens iets gedronken hadden, voor hen altijd de rietjes mee naar huis nemen. We hadden als goede ouders thuis natuurlijk ook rietjes en zij vroegen als we eenmaal thuis waren de meegenomen rietjes meestal niet terug, wat soms verbaasde blikken opleverde van collega's als ik op zoek naar een pen mijn binnenzak leegmaakte. Maar voor de kinderen bewaarden die rietjes het kostbare van gezelschap en gemeenschap, en zij gaven dat bij mij in bewaring. Kinderen gaan ons voor naar Gods koninkrijk. Alles doet ertoe, alles is de moeite waard, overal kan het bouwen beginnen kan het bouwen begonnen zijn aan een wereld waarin gemeenschap ons opnieuw koestert,

betrokkenheid ons opnieuw verbindt, verantwoordelijkheid ons leven betekenis geeft. 'Hebt jullie nooit in de Schriften gelezen: De steen die de bouwers verwierpen, dat wordt de hoeksteen.' Dat er wijn is en brood, dat er mensen zijn die doen wat moet gedaan, dat deze kerk en deze wijk en deze stad en heel Nederland vol zit met vrijwilligers die doen wat hun hand te doen vindt, hun steentje bijdragen: het is gemakkelijk om te denken dat het niet zoveel voorstelt, maar het is wat ons redt. De wijngaard die onze wereld is, is ons niet afgenomen. We worden uitgenodigd te zien waar ze groeit en vrucht draagt en te leven van wat we daar vinden aan verbondenheid, aan liefde, aan goed leven.

Dat vieren wij wanneer we brood delen als het lichaam van hem die verworpen werd en gedood, maar de hoeksteen is geworden van het nieuwe leven in vrede en vreugde. Een gemeenschap waar je niet hoeft te zeggen 'dat je het waard bent', maar waar kwetsbaarheid en gekwetsheid ruimte kunnen krijgen omdat wij er in de levengevende adem van Gods Geest allemaal toe doen. Juist wie het zelf niet zouden denken die zijn geroepen hoeksteen en steunpilaar te zijn spil in de logica van zaaien en oogsten, van ontvangen en geven. Dat is onze redding. – Dat het zo mag zijn.

Erik Borgman

gelezen: Jesaja 5, 1-7 en Matteüs 21, 33-43